

OSMANLI DEVLETİ - FİLİPİN TİCARİ İLİŞKİLERİ*

Adem KARA**

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin pek çok ülke ile ekonomik ve sosyal ilişkiler kurmuş olduğunu bilmekteyiz. Filipinlerle olan ilişkileri ise çok geç tarihli olup çalışmamızda konu edileceği gibi bu geç kalınlıkla bir takım önlem ve çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Osmanlı Devletinin bölgeye bir temsilci göndermesi sonrasında mevcut durumun tespitinin yapıldığı görülmektedir. Bölgede yaşayan Müslüman halk ile irtibata geçme yanında bölge halkının ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin karşılanması noktasında Osmanlı Devleti'nin insiyatif alması 20 yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir.

Çalışmamıza konu olan 1910 yılına ait ticaret raporu incelendiğinde bölgeye dair pek çok önemli veriye ulaşmamız mümkündür. Manila Başşehbenderi Necip Halil'in 1910 tarihli ticaret raporu çalışmamıza esas teşkil etmektedir.

1910 senesine ait Filipinlere ait bilgilerin yer aldığı raporda pek çok mühim tespit görülmektedir. Rapordan anlaşıldığı üzere, Osmanlı Devletinin bölgeden haberdar olmadığı ortadadır. Kurulacak ilişkiler sonrası bölgenin ihtiyaçlarının karşılanması ile devlet önemli bir pazar bulacaktır.

Necip Halil Bey, bu tespitleri yerinde gözlemleyerek yapmış ve gerekli önerileri de sunmuş görünmektedir. Osmanlı Devletinin var olan potansiyeli ile bölgeye yapılacak ticaret ve bunun getirileri gayet güzel bir şekilde tespit edilmiştir.

Bugün dahi Osmanlı Devleti ile Filipinler'in ilişkileri konusunda pek bir çalışma olmadığı göz önünde tutulduğunda çalışmamızın önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu niyetle söz konusu Necip Halil tarafından hazırlanmış olan 4 numaralı ticaret raporunu incelemek suretiyle konuyu izaha çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Filipin, Ticaret, Manila, Necip Halil

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yakınçağ Tarihi, El-mek: ademkara19@gmail.com

THE TRADE RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE PHILIPPINES

ABSTRACT

The Ottoman Empire is known to have made economical and social relationships with many countries. The relations with the Philippines were quite late. It is seen that some precautions were taken and some studies were carried out with this lateness as it is to be mentioned in our study.

The current situation is seen to have been detected after a delegate was sent to the area by the Ottoman Empire. It was the early 20th century when the Ottoman Empire took the initiative on communicating with the Muslims living in the area and responding the needs of the local people as well.

It is likely to gain really significant data about the area when the trade reports in 1910 are examined. The trade report dating back to 1910 forms the basis of our study. The very report was prepared by Necip Halil, the consil general in Manila.

A great deal of significant detection is seen in the report consisting of the information about the Philippines in the year of 1910. It is understood from the report that the Ottoman Empire was not aware of the area. The Empire would find an important market by responding the needs after the relations were made.

It is seen that Necip Halil observed these situations in the very area and suggested the necessary proposal. With the potential of the Ottoman Empire, the business carrying on in the area and its benefit had been determined successfully.

We think that about our study is to be important since there are few studies on the relationship between the Ottoman Empire and the Philippines. Thus, we have tried to explained the subject by examining the 4 th trade report of Necip Halil.

Key Words: the Ottoman Empire, the Philippines, Trade, Manila, Necip Halil

Filipinler¹

Filipinler, Büyük Okyanusun batısında ve Güneydoğu Asya'da yer alan bir ada devletidir. Asya kıtasından 966 km açıktaki bulunan Filipinler, “Şark denizinin incisi” olarak tanınır. Ayrıca, Asya’daki batı sömürgelerinden istiklalini kazanan ilk devlettir. Ülkede yaşayan çoğu Filipinli'nin kökeni Avusturyalı'lara dayanır. Ayrıca Çinli, İspanyol, Amerikan ve Arap kökenliler de bölgede bulunmaktadır.

Zengin bir tarihe sahip olan Filipinler, doğu kültüründen büyük izler taşır. Arkeolojik ve Paleontolojik teori, Homo Sapiens'in yaklaşık İ.Ö. 50 bin yıl önce Palawan'da (Filipin in Western Visayas bölgesinin bir ada vilayeti) var olduğunu ileri sürer. Filipinlerin geri kalan alanlarına

¹ Bu başlık altındaki bilgiler ansiklopedik bilgi veren çeşitli sitelerden derlenmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

yayıldılar ve daha sonra Güney Asya kıyıları ve Batı Pasifik adalarında kolonileştirdiler. Arap, Çinli ve Hintli tüccarlar Filipinlilerle temas halindeydi.

İspanyollar, 1571'de Manila'yı Yeni İspanya'nın başşehri olarak tesis etti. Bu süreçte, Romalı misyonerler yerli halkın çoğunun dinini değiştirmelerine sebep olmuşlardır. Bölgenin hâkimi olan İspanyollar için en büyük kayıp, Yedi yıl savaşlarında Manila'nın İngilizler tarafından kalıcı işgali oldu. Filipinler, Yeni İspanya'nın bir toprağı olarak 1565'den 1821'e kadar yönetildi.

Manila Galleon (İspanyol ticaret gemisi) 16. yüzyılın başlarında yılda bir veya iki kez Manila, Acapulco, Meksika arası sefer yapıyordu. Filipinliler ise dünya ticaretine 6 Eylül 1834'te açıldılar.

Filipinlere, Malaya göçlerini, Hint ve Çinliler takip etmiştir. İslamiyet, 14. yüzyılda Borneolu tüccarlar tarafından buralara girmiştir. İslamiyeti kabul etmeyenler, kabileler halinde medeniyetten uzak bir hayat sürerken, Müslümanlar bölgenin en medeni devletlerinden birini kurmuşlardı. Magellan, çıktığı Dünya seyahatinde, 1521'de burada öldürüldü. 1542'de bir İspanya seyyahı, Kral II. Philip adına buraya Las Filipinos (Philippines) ismini verdi. İspanyol idaresine karşı isyanlar devam etti. Nihayetinde 1898 senesinde cereyan eden İspanyol-Amerikan Harbi sonucu Amerikalılar, Filipinleri 20.000.000 dolara satın aldılar.

Filipinler, Amerikan yönetiminde fazla kalmadılar. Yavaş yavaş imtiyazlar sağladılar. 1934 yılında kabul edilen bir kanunla, 10 yıl içinde tamamen bağımsızlığına kavuşmasına karar verildi. 1942 yılında adaların, Japonlar tarafından işgal edilmesi, direnme hareketlerini komünist HUK hareketi etrafına itti. Mc. Arthur Japonlarla yaptığı savaşta galip geldi ve adadaki Japon egemenliği sona erdi. 1946'da Filipinler Cumhuriyeti resmen kuruldu.

2012 verilerine göre Filipinlerin nüfusu 105 milyonu aşmıştır. Bu nüfusuyla dünyanın en çok nüfusuna sahip 12. ülkesidir. Başkent Manila ise dünyanın en kalabalık 11. başkentidir.

Güney Asya'da ticareti geliştiren Arapların teklifiyle 14. yüzyıldan kısa bir süre sonra İslamiyet'le tanıştılar. Filipinler'in yaklaşık olarak %10'u Müslüman'dır. Yerel dilde "Moros" olarak bilinirler ve genelde ülkenin güneyinde Mindanao adasında yaşamaktadırlar.

Osmanlı Devleti - Filipinler İlişkileri

Osmanlı devletinin Filipinlere olan ilgisinin 20. Yüzyılın başlarında başladığını elimizde bulunan ticaret layihısından anlamaktayız. Fakat Osmanlı arşivinde yer alan bazı belgelerden ticari boyut yanında bölgede yaşanan Müslüman ahalinin varlığından haberdar olan devletin bu konuda da bir takım eylemler gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

Öncelikli sorunun bölgede yaşayan Müslümanların hac vazifelerini ifa etme konusunda düştükleri sıkıntılardır. Osmanlı Devleti özellikle hacca gelen Malay Adaları sakinleri vasıtasıyla bölgedeki İslam devletleri ile temasa geçmiş, karşılıklı ticari ve diplomatik ilişkilere girilmiştir. Malay Adaları'nda kurulan İslam Devletleri özellikle 15. asırda Sömürgecilerin saldırılarına maruz kaldıklarında, zaman zaman askeri yardım talep etmişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman'ın Hint Seferleri bir yönden de Hindistan'a ve Malay Adaları Müslüman devletlerine saldıran Portekiz ile İspanyolların saldırılarını önlemek amaçlı olmuştur.

II. Selim tahta yeni geçtiği zaman Açe Sultanı Portekizliler'e karşı Osmanlı'dan yardım istemek amacıyla İstanbul'a elçi göndermiş, bu talep değerlendirilerek Açe'ye gemi, asker ve silah gönderilmiştir. Osmanlı Devleti'nin özellikle Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki Preveze Deniz Savaşı ile Avrupalılar'ın deniz gücü neredeyse yok edilmesi Malay Adaları açısından bir dönüm noktası olmuştur. Sömürgeci güçler bu hezimetten sonra uzun yıllar kendilerini toparlayamamışlardır. Bu hezimet ile Malay Adaları düşmanın hızlı ve kararlı saldırısının

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

kırılmasıyla rahat etmiştir. Osmanlı Devleti yıkılıncaya kadar Uzakdoğu'ya olan yardım ve ilgisini sürdürmüştür.

Bu noktada Başbakanlık Osmanlı arşivinde olan belgelerde bunu destekler mahiyettedir. Filipin adalarındaki ahali-i islamiyenin ihtiyaçları için ehil zatlardan birkaç kişinin gönderilmesi ile halife tarafından verilen elvah-ı mübarekenin Taluksanga şehrinde inşa olunan camiye asılması ile ilgili belge. Bu belgede Filipin Müslümanlarının ahvalinin takip edildiği, ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak giderilmeye çalışıldığını gösterir².

Osmanlı Devleti'nin Filipin'de bulunan Moro Müslümanları ile ilişkisinin var olduğu ve burada yaşayan Müslümanların haklarını korumaya yönelik tasarruflarda bulunduğu da belgelere yansımıştır. Amerika ile yapılan anlaşma sonrası Filipin adalarına Mehmed Vecih Efendi Şeyhülislam tayin edilmiştir. Şeyhülislamın Hindistan ve havalisinde yaşayan Müslümanlar arasında cihad ilanını yayabileceği hususunda Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden Dördüncü Ordu Kumandanlığı'na bir telgraf çekilmiştir³. Filipin Şeyhülislamı Vecihi'yi, Filipin'e sevk ve orada eline para geçinceye kadar idare etmesi için örtülü ödenekten Dördüncü Ordu Kumandanlığı'na para gönderilmesi emri verilmiştir⁴.

Filipin'de binbaşı iken Müslüman olan bir Amerikalı subay olan Con "pi" Finli, İstanbul'da Padişah tarafından kabul edilerek Filipin Müslümanları hakkında bilgi vermiştir. Con "pi" Finli Meşihat Makamına ve Osmanlı Devleti'ne bölgedeki güç dengeleri ve bölge Müslümanları hakkında önemli bir rapor sunmuştur⁵.

Sultan II. Abdülhamid dönemine ait belgede ise Endonezya'da yaşayan Müslümanların istiladan kurtulmaları için, Harbiye mektebine talebeler getirilmesi ve mukavemet kuvvetleri teşkil ettirmek ihtiyacından bahsedilmektedir. Malay Adaları'ndan Harp okuluna öğrenci alındığını, yetiştirilerek memleketlerine gönderildiğini bu belgeden açık bir şekilde öğrenmekteyiz⁶.

Osmanlı Devletinin Ada'da İngiliz ve Amerika arasındaki mücadeleyi de dikkatle takip edildiğini belirtmek gerekir. Bu konuda bir belgede, Mösyö Milin'in kabine politikasını müdafaa edeceği, Küba'da hiçbir Amerika askerinin karaya çıkmadığı, Filipinler'de ise asilerin başarı kazandıkları, Manila'da bu süreçte yiyecek sıkıntısının baş gösterdiği ve bu sebeple yakında teslim olunacağı belirtilmektedir⁷.

İspanyollar, Osmanlı vatandaşlarının Filipin ve Küba'ya gitmelerini engellemeye çalışmışlardır. Bu noktada devlet bir takım girişlerde bulunmuştur. İspanya ile ikili görüşmeler yapılarak Osmanlı tabiiyetinden olanların pasaportlarına vize verilmemesi hususunda yaşanan sıkıntıların bertaraf edilmesine çalışılmıştır⁸.

Ayrıca bölgedeki Müslümanlar üzerinde Osmanlı devletinin nüfuzundan faydalanılmak istendiği de belgelere yansımıştır. Filipinlerde yaşayan İslam ahaliyi isyana teşvik etmek için San Fransisko'dan müracaat ederek Osmanlı pasaportu almak isteyen Amerikan vatandaşı İrlandalı Con Dober'in talebi ret edilmiştir⁹. Amerika tebaasından olan İrlanda asıllı Can Dober'in anarşist olduğu, Filipin adalarına giderek burada yaşayan Müslüman ahaliyi ihtilale teşvik etmek niyetinde

² BOA, MV, Dosya No: 231, Gömlek No:123, Tarih:7-C-1331 (14 Mayıs 1913).

³ BOA, DH. ŞFR, Dosya No: 52, Gömlek No:82, Tarih: 07-C-1333 (22 Nisan 1915).

⁴ BOA, DH. EUM. KLU, Dosya No: 9, Gömlek No:12, Tarih:09-Ş-1333 (22 Haziran 1915).

⁵ BOA, İ. MBH, Dosya No: 12, Gömlek No:1331/C-011, Tarih:8-C-1331(15 Mayıs 1913).

⁶ BOA, Y. PRK. MYD, Dosya No:10, Gömlek No: 60, Tarih: 28-Za-1308(4 Ağustos 1891)

⁷ BOA, Y.MTV., Dosya No:178, Gömlek No:49, Tarih: 19 M. 1316, (9 Haziran 1898).

⁸ BOA, DH. MKT, Dosya No: 1762, Gömlek No: 97, Tarih:4-S-1308, (19 Eylül 1890).

⁹ BOA, DH. TMIK. M, Dosya No:64, Gömlek No:14, Tarih: 12-S-1316 (2 Temmuz 1898).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

olduğu belirlenmiştir¹⁰. Buna benzer başka belgelerde bulunması bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Tüm bu belgeler, Osmanlı Devletinin bölgeye karşı Osmanlı Devletinin hassasiyetinin arttığı ve bu doğrultuda Filipinler'e şehbender atanmasının gerçekleştiği görülmektedir. Manila'ya şehbender atanması sonrasında bölgeyle direk temasın sağlandığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti-Filipinler Ticari İlişkileri

Osmanlı Devletinin Filipinlerle ilişkilerinin 20 yüzyıl başlarına tesadüf ettiğini daha önce zikretmiştik. Manila'ya Başşehbender olarak atanan Necib Halil'in Hicri 1327 tarihli ve 4 numaralı ticaret layihası bu başlık altında zikredilecektir¹¹.

Necib Halil Efendi öncelikli olarak bölgenin coğrafi ehemmiyetinden bahsetmektedir. Adaların siyasi, coğrafi ve ticari olarak oldukça önem arz ettiğini ifade ettikten sonra Asya adaları içerisinde Filipinlerin en önemli Ada olduğunu vurgulamaktadır. Japonya, Avustralya, Amerika ve Avrupa ülkelerine ait pek çok vapurun mutlaka Manila'dan geçtiğini belirtmektedir.

1910 senesinde toplamda 1.712.642 ton yüklü 860 vapur Manila'ya uğramıştır. 296.000 km'lik bir alana sahip Filipinlerin zirai açıdan zengin olmadığı için pek çok ürün bölgeye dışardan getirilmektedir. Ada'da yetiştirilen zirai ürünler Apaka, Hind Cevizi, tütün ve şekerdir. Necib Bey bu ürünlerle ilgili bilgide vermektedir. Apakanın hind cevizi ağacının yapraklarından imal edildiğini, kalınının kuvvetli halat ve ip imalında incisinin ise bizde alpaga namıyla bilinen kumaşın imalında kullanıldığını ayrıca Avrupa ve Amerika'nın en iyi apakasının Manila'dan ihraç edildiğini ifade etmektedir.

Tütünlerinin Havana tütünlerinden daha üstün olduğunu belirttikten sonra senede 100 milyon kilo şeker ihraç edildiğini belirtmektedir. Ayrıca, prınç, sedef, kereste ve kahve ihracıda olmakla birlikte bunların toplamı 1.649.794 pesostur. Neticede Filipinlerin 1910 senesi zarfında ihraç olunan miktar ve kıymetleri şu şekilde tablolştırılabilir.

Cins	Kilo	Pesos hesabıyla kıymetin yekûnu
Apaka	17.788.629	170.404.922
Hind cevizi	116.374.851	9.153.951
Şeker	127.717.542	7.040.690
Tütün sigara vs.	Adet kilo ve paket	4.632.495
Genel Toplam		38.237.058

Başşehbender raporunda Filipinlerin ithalatından da bahsetmiştir. Pek çok ürünün dışarıdan getirildiğine dikkat çekerek artan nüfusla birlikte ihtiyaçlarında büyük oranda arttığını belirtmiştir. 1899 senesinde 33 milyon frank olan ithalat, 1900 50 ve 1910 senesinde 93 milyona kadar ulaşmıştır. Filipinlerin ithalat yaptıkları ülke ve miktarları ise şu şekildedir.

¹⁰ BOA, A. }MKT. MHM, Dosya No:544, Gömlek No:48, Tarih: 8-Ş -1316 (22 Aralık 1898).

¹¹ Ticaret Layihası no:4

Memleket	Pesos hesabıyla kıymeti
Cemahir-i müctema-i Amerika	10.776.1298
İngiltere ve müstemleketi	9.824.831
Fransa	6.487.007
Çin	2.700.560
Japonya	2.241.594
Almanya	1.974.838
İspanya	1.386.729
İsviçre	543.167
Belçika	338.314
İtalya	136.314
Avusturya	114.498
Türkiye	2.340
Diğer Memleketler	495.595
Toplam	37.061.925

Bu rakamları belirttikten sonra Osmanlı devletinin bu ithalattan payının sadece 6 bin frank olmasından dolayı ve bu rakamında burada yaşayan Osmanlı tebaasının getirdikleri olduğunu belirterek Osmanlı devletinin Filipinlilerle hiçbir ticaretinin olmadığını vurgulamaktadır.

Necib Halil Bey bu konudaki eksikliğini ortaya koyma adına da önemli fikirler vermektedir. Filipinlerde önemli bir sanayinin ve fabrikalarının olmaması dolayısıyla bölge halkının ihtiyaçlarını dışardan karşıladığını, burada ticaretle uğraşan esnafında bu ürünleri gerçek değerinin 3-4 katına sattığını belirtmektedir. Manila'da ticaret yapan Osmanlı tebaasına mensup kişilerinde bu noktada Türkiye'de üretilen emtia ve ürünleri pazarlamaya teşebbüs etmediklerine dikkatleri çekmektedir. Bunu şu şekilde ifade etmektedir.

“Filipin adalarının ehemmiyetine ve fevkalade parlak istikbaline nazaran bu memlekette ticaret her yerden karlıdır. Çünkü sanai-i mahalliyesi ve fabrikaları yoktur. Mahsulat-ı araziyesi her ne kadar mühim ise de birkaç sınıfa münhasırdır. Binaenaleyh ahali ve ecanib ihtiyaçlarının kısm-ı azamini hariçten tedarike mecburdurlar....

Filipin de tebaamız aded-i nokta-i nazardan düvel-i ecnebiye arasında Çin ve Japonya ve İspanya tebaasından sonra dördüncü derecededir. Yani İngiliz, Fransız, Almanlardan ve teba-i saireden çok olduktan başka kısm-ı azami ticaretle iştilal ederler. Mamefih tebamızdan hiç biri Memalik-i Osmaniye ile münasebat-ı ticariyede bulunmaz. Bu memlekette bütün ecnebiler kendi memleketlerinin mesûât ve mahsulatını celb etmekle ticaret eyledikleri halde, tüccarımız Amerika ve Avrupadan gelen emtia ile alış veriş ederler. Bunların bazısına bu hal-i müessifin sebebini sordum. Manila'nın Osmanlı limanlarından uzaklığını ve doğrudan doğruya tarik-i mevasalatın

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

bulunmadığını ve memalik-i Osmaniye mahsulat ve mesnûâtının burada satılmamasını ileri sürdüler.”

Necib Bey bu konudaki eksiklik ve yapılması gerekenleri detaylı olarak şu şekilde ifade etmektedir.

“Evvelen- burada mühim ticareti olan diğer Avrupa memleketleri Türkiye’den daha uzaktır.

Saniyen- İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya’nın Manila’ya doğru vapurları varsa İtalya, Avusturya, İsviçre ve Belçika’dan re’sen vapur yoktur. Mamañih bu memleketlerin burada epeyce mühim ticaretleri vardır. Memalik-i Osmaniye’nin akza-yı şarka ihracatı için Porsaid limanı pek münasip ve yakın bir vasıtaadır. Suriye limanlarından Porsaid’e giden vapurlar, haftada üç-dört defa bulunur. Ve İstanbul ve İzmir’den Hıdıviye vapurları, gerek İskenderiye gerek İskenderun’a ve Beyrut tarikiyle her hafta Porsaid’e giderler. Porsaid’den akza-yı şarka müvasalat-ı daimi surette mevcut olduktan başka İspanya “Trans Atlantikin” vapurları Porsaid ve Manila arasında muntazaman amed ü şûd ediyorlar. İmdi Porsaid’de aktarma muamelesini yapmak için pek çok acenta bulunduktan maada, hususi vekil bulmakta kabildir.

Salisen- Memalik-i Osmaniye’de hasıl olan emtia ve mahsulata müşabih bir çok şeyler başka memlekette kesretle geliyor. Ve cinsçe pek dún olduğu halde yüksek fiyatlara satılıyor. Bu hususta malumat mufassıla itası lazımedendir.”

İfade edildiği üzere Necib Halil Bey öncelikli olarak Manila’da ticaret yapan ülkelerin Osmanlı devletinden daha uzak olduklarının tespitini yapmaktadır. Burada ticaret yapan tüm ülkelerin bölgeye vapurları olmadığı halde gerçekleştirilebildiklerini ve kullanılan limanların bizim ülkemize yakınlıkları belirtmektedir. Ülkemizde yetişen ve buraya gelen ürünlerden çok daha kaliteli ürünlerimiz olduğu halde fahiş fiyatlarla piyasanın Avrupalıların elinde olduğunu vurgulamaktadır.

Rapor Osmanlı Devletinin Filipinlere ithal edebileceği ürünleri buna dair saptamaları zikrederek devam etmektedir. Bu hususu rapordan aktaracak olursa tespiti ve bir bürokratin özverili çalışmasına da şahadet etmiş olacağız.

“Masnûât-ı Osmaniye’nin en mühim kısmını teşkil eden halı ticareti henüz Filipin adalarına dahil olmadığı hayrettir. Türk halıları dünyanın her tarafında olduğu gibi bu memlekette dahi ecanib ve ahalinin mazhar-ı takdir ve istihsanıdır. Buraya getirdiğim birkaç seccadeyi zahirlerden her kim gördü ise, delail-i istihsan ve ibtihacını izhar etmeden kendilerini alamadı. Ve burada tedariki kabil olup olmadığını soran dahi çok oldu. Halis Türk halısı bu memlekette pek ender ve ecnebi evlerde bulunabilen halılar hep Amerika ve avrupadan getirilmiştir. Manila ticarethanelerinde hiçbir Türk halısı yoktur. Hindli Japonlu dükkanlarında Bombay ve avrupanın tekallid halıları Türk halısı diye yüksek fiyatla satılıyor. Bu izahattan müsteban oluyor ki eğer Manila’ya mütavasit ve mutad cinsinden Türk halısı gelir ise, binlerce adet halı satılabilecek ve satış her yerden ziyade karlı olacaktır. Bu mühim meseleye İstanbul ve İzmir halı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

tüccarının nazar-ı dikkatini celb eder ve izahat talep edenlere muavenetde bulunacağımı tekid eylerim.

Şam ve Bursa ve Kudüs imalatı

Halıdan başka Bursa ve Şam ipekli ve sarmalı akmişe ve perdeler, Kudüs ve Beytülham edevat-ı haşbiyye ve sedefiyesi Filipin'de rağbet-i umumiyeye mazhar olacağı muhakkaktır. Zira ahali-i mahaliye ipekli ve sarmalı ve işlemeli kumaş ve edevat-ı saireye pek meyaldirler. Japonya imalatından imalat-ı Osmaniyeye uzaktan benzeyen bazı mevadın sevki fevkalade raicdir. Kudüs ve Beytülham edevatına gelince, fevkalade dindar olan ahali dikkat-i zanaatla beraber bir yadigar dini ehemmiyetini haiz olan edevat-ı mezkurenin iştirasına rağbet edeceği pek memuldür.

Sabun ve İtriyat

Bu memlekette zeytin ağacının fıkdanı ve çiçeklerin ecnası pek mahdud ve kokusuz olması hasebiyle zeytin yağından sabun ile itriyat imal olunmaz. Bundan dolayı iç yağından yapılmış pek adi sabundan maada her nev'i sabun ile her cinsten itriyat hariçten gelir. Bundan başka ahali-i mahaliyenin kokulu sabun ve itriyata meyl ve hevesleri ifrat derecesinde olması hasebiyle sabun ve itriyat uğrunda Filipin'de mukaddir cesime sarf ve istihlal olunur. Ve herşeyden ziyade yüksek fiyatla satılıyor. Bizim Girit sabunu ile Trablus ve Nablus ve Kudüs sancağında imal olunan sade ve kokulu sabunlar bu memlekete ithal olunursa cinsinin safitine ve mutedil fiyatına binaen diğer sabunlara rekabet edebileceği muhakkaktır. İtriyata gelince bizim gül yağı burada teşhir edilirse umumen rağbetine mazhar olacak ve istanbuldaki Faruki itriyatı gibi muhtelif terkibat-ı itriyat, itidal fiyatına binaen avrupanın masnuatına rekabet edebileceği memuldür.

Zeytinyağı, zeytin ve sebze konserveleri

Balada beyan olduğuna göre, Filipin'de zeytin ağacı tamamıyla mefkuddur. Binaenaleyh bu adalarda sarf ve istihlal olunan zeytin, hep hariçten ve kısm-ı azami İspanyadan şişe içinde celb olunmaktadır. Zeytin yağının yarım kıyyelik şişesi paramız hesabıyla 25 – 30 guruşa, yeşil ve siyah zeytinin 50 dirhemlik şişesi 5 guruşa satılıyor. Ve bu hesapta kıyyesi 40 guruşa çıkıyor. Bu sınıfın sair mekulat gibi gümrük rüsumundan muaf olduğu anlaşılırsa, Memalik-i Osmaniye'den buraya ithal ne kadar gerekli olduğu bir kere düşünülün! Sebze konservelerinin buraya ithali dahi o kadar gerekli olacaktır. İstanbul'da 3 ve 4 guruşa alınan konserva kutusu 12-14 guruşa ve ekmeğe gibi satılıyor.

Taze ve kuru meyveler ve şekerleme

Memelik-i Osmaniyyeden Manila'ya büyük kar ile ithal olunabilecek taze meyveler 3 sınıftır: üzüm, İzmir kavunu, Yafa portakalı.

Bu memlekette üzüm ve portakalın eseri yoktur. Ve kavunu kavundan ziyade kabağa benzediğinden şekerle yenilmek üzere, yalnız fukarayı ahalinin telzizine mahsusdur. İthal olunan üzüm ve kavun tamamıyla İspanya'dan yani Memalik-i Osmaniyyeden daha uzak bir memlekette gelir. Fiyata gelince inanılmaz derecede fahiştir. Üzümün kilosu takriben 20-25 guruş ve kavunun tanesi 45-50 guruşdur. Müstefini anülbeyandır ki buraya gelen üzüm bizim üzümlerimize kıyas edilemez ve kavun İzmir kavununa benzemez. Portakal ise çok taraftan ithal olunur. Ama tanesi 2-3 guruşa olan bu portakal bizim Yafa portakalının lezzetini nede nefasetini haizdir. Yafa portakalından burada senede 10.000 sandık satılması muhtemeldir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

İzmir kavunu ve Yafa portakalı muntazam kablur derununda hıfz edilmek şartıyla gönderilecek olursa bozulmaksızın Manila'ya vasıl olabilir. Üzüm ise kat' edeceği uzun mesafede muhafazası için ispanya tüccarının ittihaz ettikleri tariki tatbik etmelidir. Oda üzüm salkımlarını birer birer talaş ile doldurup kapatmak, metin ve hamli hafif sandıklarda muhkem surette saklamaktır.

Kuruyemişlerin envai muhtelifesi fevkalade yüksek fiyatına binaen sos fakihesi sayılır. Hurma, kuru üzüm ve incir pek nadirdir. Kayısı ile fıstık ve şam fıstığı mefkud gibidir. Türkiye'de fiyatları ehven olan meyveler, Manila'da gümrük resminden ma'füvv olduğuna nazaran burada dahi mutedil fiyatla satılabileceğinden buraya ithaline ve az bir reklam ile teşhirine teşebbüs edilirse, rağbet-i umumiyyeye mazhar olacağı pek memuldür. Şekerlemeye gelince, tamamıyla avrupadan gelen şeker enva'ından ne kadar sarf olunduğuna bakılırsa, İstanbul ve Şam şekerlemesiyle cins ve nefaset ve fiyatça mukayese edilirse, bizim şekerlerin burada revacı muhakkak olduğu hükm olunur."

Necib Halil Bey ülkede var olan ve Manila'da piyasa değeri bulunan ürünleri oldukça kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Bunların bölgeye nakilleri konusunda da gerekli olan tüm yolları belirlemiş ve oldukça önemli bir rapor hazırlamıştır.

Sonuç

Başşehbender olarak Manila'ya atanmış olan Necib Halil Efendi bölgeye vasıl olduktan sonra görevini ifa etmek adına oldukça gayretli işler yapmıştır. Hazırlamış olduğu rapor bunun en açık delilidir. Raporda yer alan bilgi ve öngörüler oldukça kıymetli olmakla birlikte bugün için dahi devlet adamlarımıza örnek olabilecek niteliktedir.

Osmanlı Devletinin Filipinlerle geç başlayan ilişkilerinde bölgede yaşayan Müslümanların haklarının gözetilmesi yanında bu bölgenin ihtiyaçlarının karşılanarak ekonomik olarak nemalanma önem arzemiş görülmektedir. Devletin bölgede yaşayan Müslümanlara yönelik ihtiyaçlarının giderilmesi yanında özellikle İngiltere-Amerika arasındaki savaşta Osmanlı pasaportu ile Müslüman ahaliyi isyana teşvik edecek teşebbüsleri de bertaraf etmeye çaba sarf ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- BOA, A. }MKT.MHM, Dosya No:544 , Gömlek No:48, Tarih: 8-Ş -1316 (22 Aralık 1898).
 BOA, DH. ŞFR, Dosya No: 52, Gömlek No:82, Tarih: 07-C-1333 (22 Nisan 1915).
 BOA, DH. EUM. KLU, Dosya No: 9, Gömlek No:12, Tarih:09-Ş-1333 (22 Haziran 1915).
 BOA, DH. MKT, Dosya No: 1762, Gömlek No: 97, Tarih:4-S-1308, (19 Eylül 1890).
 BOA, DH. TMIK. M, Dosya No:64, Gömlek No:14, Tarih: 12-S-1316 (2 Temmuz 1898).
 BOA, İ. MBH, Dosya No: 12, Gömlek No1331/C-011, Tarih:8-C-1331(15 Mayıs 1913)
 BOA, MV, Dosya No: 231, Gömlek No:123, Tarih:7-C-1331 (14 Mayıs 1913)
 BOA, Y. PRK. MYD, Dosya No:10, Gömlek No: 60, Tarih: 28-Za-1308(4 Ağustos 1891).
 BOA, Y. MTV, Dosya No:178, Gömlek No:49, Tarih: 19 M. 1316, (9 Haziran 1898).
 Ticaret Layihası no:4, Necib Halil, İstanbul 1327, Matbaa-i Hayriye Şürekası.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/ 5 Spring 2013

Ekler

تجارت لاجپری

نومرو

۴

سفارات سنیه و شپندرلر طرفندن کان تجاری راپورلری
محتوی مجموعه

ضارجه نظاری امور تجاریه مدیرتجه تلفیوه اولمشیر

سنه

۱۳۲۷

«طبعة خیریه» وشركاسی

filipin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/5 Spring 2013

۵ مانیلا باش شهیندواری

بورلاردن مانیدا پرنج و صدق و کراسته و قهوه اخراجاتی وارنده بوئلرک قیمت مجموعهمی ۱,۲۴۹,۷۹۴ پیسوئندن عبارتند. بو حسابه فیلیپین اطهارینک اخراجات مجموعهمی سی ۳۹,۸۸۲,۸۵۲ پیسوئسه بالغ اولیور. یازیم دولار اولان پیسوسک قیمتی اکی بچق فرازان اولدیندن بو صورتله مقدار مذکور یوز ملیون فرانقه باتین مهم بزکون تشکیل ایدر. ۱۸۹۹ سنهسنده یعنی آمریقانک بو اطهارلی اشغال ایتدیگی سنهده اخراجاتک بکونی ۴۰ ملیونه بالغ اولدیقی اکلایشیلهسه ۱۹۱۰ سنهسی نظرقلنده واقع اولان اخراجاتک اهمیتی آرنار.

بورلارک زراعتی سنهده آرتقلنده اولدیغندن اراضینک وسعتی و قوه (ایستیمهسی) یازدیله، بز قانچ سنه نظرقلنده اخراجات مذکوره اکی قات اولهجنی ماملولدر.

ادخالات

فیلیپین اطهارینک ادخالاتی، اخراجاتی قدر مهمدر. صنعت، ابتدائی ودون بز حالده بولدیقی جهتله لوازمات حملیهنک قسم اعظمی خارچندن جلب اولیور. لکن بز قانچ سنهده بری حاصل اولان ترقی مادی و معنوی اجاباتک نمالکسنده چوقالسنه نظرأ نمالکک اجابهنک محتویات و محصولاتنه واقع اولان احتیاج فوق العاده آرتسندر. ۱۸۹۹ سنهسنده فیلیپین اطهارینه و قوعیولان ادخالاتک قیمت مجموعهمی ۳۳ ملیون فرانقه یاقین ایدی. ۱۹۰۰ سنهسنده بو بکون بردن ۵۰ ملیونه قدر چیقیش و ۱۹۱۰ سنهسنده ۹۳ ملیونه بالغ اولسندر. بو صورتله اون برسنه نظرقلنده ادخالات اوج مثلی تجاوز ایتسندر.

۶ مانیلا باش شهیندواری

ترقی ایدیور. محصولات ارضیه سنکک موصی دوت صنفه منقسمدر: آیپاک، کوره ناه، هند جوزیزی، توتون و شکر در.

(آپاک) بزطرز لیندرکه، هند جوزیزی آتاجنجه تامابه مشابه میوهسبز بز آتاجاتک باقر اقلندن چکیلور. قانی الکوتون خلط و اسیلرک اعماله و ایجنهمی بزده «آپاک» و یاخوده «آپاتا» تامابه معروف قاشانک نسجنده استعمال اولنور. بو اناج بئقنه بزده پات نادر اولدیغندن وزرنهه اعتنا اولان بزدرده جنس و مقدار جه پک موقتت حاصل اولدیغندن اورویا و آمریقاده آپاکلک اعلا چکسندن صرف اولان مقدار یالکون مانیلاردن اخراج اولنور.

(کوره) تامابه معروف توتونش هند جوزیزی اخراجاتی دخی مهم بزکون تشکیل ایدر. توتون اخراجاتی دخی مهم اولقله، برابر توتوندن اعمال اولان پایزراق سیغاردل هر بزده بویوک بز شهرت کسب ایدن هوانه سیغارلریله رقابت ایدیور. شکر ایسه جام ودون چکسندن اولدیقی حالده سنهده یوز ملیون کیلوونی متجاوز بز مقدار اخراج اولیور. ۱۹۱۰ سنهسی نظرقلنده اخراج اولان مقدار ایله یعنی جدول آسندن اکلای یاز:

جنس	کیلو	پیسوس حسابیه قیمت بکونی
آپاک	۱۷۰.۷۸۸.۲۰۹	۱۷۴.۰۴۰.۹۲۲
هند جوزیزی	۱۱۶.۳۷۴.۸۵۱	۹.۱۵۲.۹۵۱
شکر	۱۲۷.۷۱۷.۰۴۲	۷۰.۴۰.۶۹۰
توتون سیغاره و سیغار	« جعد کیلو و پاکت »	۴۱.۳۷۰.۴۹۵
بکون مجموعی		۳۸۲.۳۷۰.۰۵۸

۹ مانیلا باش شهبندراکی

ممالک عثمانیه دن قیلمیه ادخالی قابل اولان ائتمه و مخصوص لالت

خالق

محتوعات عثمانیه نك ائك مهم تسمی تكییل ایدن خالی تجارتق هنوز قیلمین آظه لرینه داخل اولدیغی شانلن جوتتدر . ترك خالی لر ی دنیا نك مهر قنده اولدیغی کی بو ممالك تده دخی اجانب واهالی نك مظهر تقدر واستخسانیدر . بورایه كتوردكیم براق سجاددی زاتر دن صر كی كوردی ایسه ، دلائل استخسان و ایتهاجی اظهار ایتهدن كندیلرینی الهمدی . و بوراده تداركی قابل اولوب اولدیغی صوران دخی چوق اولدی . خالص ترك خالیسی بو ممالك تده بك اندر واجتی اولده بوله بیانل خالیلر هب آمریقا و اورپادن كتورلشددر . مانیلا تجارتخانه لر نده هیچ برك خالیسی یوقدر . هندلی ژاپونلی دكانلر نده بومیای و اوروپا نك تقلید خالی لر ی ترك خالیسی دیه یوكك قیایه ساتیلور . بو ایضاحاتدن مستیان اولور كه اگر مانیلا ره متوسط و معناد جنسندن ترك خالیسی كور ایسه ، بلكر چه عدد خالی حالیله بیاهجك وصالتش هر یردن زیاده كارلی اوله چققدر . بومهم مسئله به استانبول واز میتر خالی تجارت نك نظر دختی جاب ایدر و ایضاحات طلب ایدلرله معارف تده بولنه چقیی تاكید ایدرم .

شام و بروسه و قدس اعلماتی

خالیدن ببقه بروسه و شام ایلكی و صرمه لی ائتمه و پردر له بوقدس ویت اللحم ادوات خشییه و سدقیه سی قیلمنده رغبت عمومییه مظهر اوله جتی حقتدر . زیرا اهالی حلیه ایلكی و صرمه لی و ایشلمه لی قاش و ادوات سائر هه بك مالدلر . ژاپونیا اعماللندن اعمال عثمانیه به

۸ مانیلا باش شهبندراکی

و طوغری ییدن طوغری وه طرفه مو احالاتك بولدیغی و ممالك عثمانیه مخصوص لالت و معنوعاتك بوراده ساتیلما سنی ایلر و سوردیلر . بجه حال مذكورك اسبابی تجارت مرده تبهت شخصیت قتمانی ، و اصول قدییه بی محافله لر ی ، وكاری قایل . لکن قولای . امین و محدود تجارتله اكتیفا ایتیلر ندن عبارتدر . سرد اولانان تملا نك تقدر واهی و اساسدن عاری اولدیغی بیان ایدم :

اولاً — بوراده مهم تجارتق اولان دیگر آوروپا ممالك لر ی ترك ایدن ده اوزا ققدر .

ثانیاً — انگلتره ، آلمانیا ، فرانسه و اسپانیانك مانیلا ره طوغری و اوبور لر ی واره ایطالیا ، آستریا ، اسویچر و بلجیقادن رأساً و اوبور یوقدر . مع مانیله بو ممالك تارك بوراده ایجه مهم تجارتلری وارددر . ممالك عثمانیه نك اقصای شرقه اخر اجاقی ایچون بورسید ایلی بك مناسب و یاقین بروسه در . سوریه ایلیانلر ندن بورسیدله كیدن و اوبور لر ی ، هفتده اوج دوت دفعه بولور . و استانبول واز میردن خدیویه و اوبور لر ی ، كرك اسكندریه كرك اسكندرونه و بیروت طرفیه هر هفته بورسیدله كیدرلر . بورسیددن اقصای شرقه مو احالات دائمی صورتده موجود اولدقندن ببقه اسپانیا « ترانس آتلاتیک » و اوبور لر ی بورسید و مانیلا اراننده مستطماً آمدوشده ایدیلورلر . ایندی بورسیدده آقناره مهمه ممالک سی یاتیق ایچون بك چوق آجته بولندقن ماعدا ، خصوصی وکیل بولاق ده قایلدر .

ثالثاً — ممالك عثمانیه ده حاصل اولان ائتمه و مخصوص لالتله مشابه بروجق شیلر ببقه ممالك تندن كرتله كلور . و جنسجه بك دون اولدیغی حالده یوكك قیالرله ساتیلور . بو خصوصده معلومات مضمه اعطاسی لازمه دنددر .

۱۱

مانیلا باش شهیدواری

وقسم اعظمی اسپانیادن شیشینه ایچینده جب اولغندددر. زیتون یانئک یادم قیماک شیشیمسی پادمر حساسییه ۲۵ - اوتوز غروشه ، یشیل ویسده زیتونک الی درمهات شیشیمسی بیش غروشه صالیبور . وپرحسابده قیسی ۴۰ غروشه چیقیور . بو صئفک سائر ماکولات کی کورک زموغندن معاف اولدایی اگلاشایرسه . عئماک عئایمهون بورایه ادخالی بقدر کارل اولدایی برکده دوشوئلسون ! سیزه قونسر وولیرسک بورایه ادخالی دخی اولدکارلی اولدجقددر . استانبولده ۳ و ۴ غروشه آلتان قونسرود قوطوسسی ۱۲ - ۱۴ غروشه واکک کی حالیبور .

تازه وقورومیو مل وئسکرله مه

عئماک عئایمهون مانیلا به بیوریک کار ایله ادخال اولسه بیله جات تازه میوهر اوج صئقددر : اوزوم ، ازیمچدوتوقی ، یاقا پورتقالی . بو عئماکعده اوزوم وپورتقال اتری یوقدر . وقووقی قوونون زیاده قیایه بکیردیککندن شکلله چئک اوزده ، بالکیر ققرا ای اعلایک تایدیه نچوصددر . ادخال اولان اوزوم و قوون تامیله اسپانیان یعنی عئماک عئایمهون دها اوزاق برعماککندن کایور . قیایه کایجه اینایلمز درجده صئقددر : اوزومک کلهسی تقریباً ۲۰-۲۵ غروش وقوونوک دانسی ۴۵ - ۵۰ غروشادر . مستقی عن الیاندکره بورایه کلان اوزوم بزم اوزوملرمزه قیاس ایلدز و قوون ازیمه قوونیه بکیرمز . پورتقال ایسه چوق طرفدن ادخال اولبور اما دانسی ۲-۳ غروشه اولان بو پورتقال بزایاقا پورتقالک تهلایته یده تقاستی خاژدر . یاقا پورتقالدن بوراده سنده اون بیگ صندوق صالیسمسی محتمادر .

۱۰

مانیلا باش شهیدواری

اوزاقدن بکیرون بیض موادک سورت فوق الماده را نچدر . قدس ویت الالحم ادواته کلنجه ، فوق الماده دیندار اولان اهالی دقت صناعتله برابر بزایاکر دخی اهمیتینی خاژ اولان ادوات مذکورته تک استراتیسه رغبت ایدهجکی بک ماملادر .

صابون و عطریات

بو عئماکعده زیتون آنا چئک ققدماق وچچیکلرک اجناسی بک محدود و قونوسر اولسی حسییه زیتون یانئک صابون ایله عطریات اهرال اولتاز . بوئدن طولایی ایچ یانئکدن یانئس بک عادی صابون ماعدا هر نوع صابون ایله هرچسندن عطریات خارچندن کایور . بوئدن بشقه اهالی عئایمهونک قووقی صابون و عطریاته میل وهورستلری افراط درجه سنده اولسی حسییه صابون و عطریات اوفورنده فیلمیده مقادیر جسیمه صرف و استیبارک اولبور . وهرشیش زیاده یوکک قیایه حالالیبور . بزم کیرک صابون ایله طریلمس و نالیس و قدس سنجاقنده اهرال اولان ساده و قووقی صابونلر ، بو عئماککده ادخال اولورسه ، جنسک صافیه و ممتد قیایته بناء دیکر صابونلره زقایت ایده بیلهجکی محتمادر . عطریاته کلنجه بزم کل یاقی بوراده تشریح ایله بیرسه مجموعم رغیته مظهر اولدجق و استانبولده ک قازوق عطریاتکی مختلف ترکیات عطریه ، اعتدال قیایته بناء اوروبالک معضوقاته زقایت ایده بیلهجکی ماملادر .

زیتون یاقی ، زیتون و سیزه قونسرولری

بالده سیان اولدیبته کورده ، فیلمیده زیتون آنا چئک تامیله مقفوددر . بناء علیه بو اطهرده صرف و استیبارک اولان زیت و زیتون ، هب خارچن